

Møller
Tale
paa

Opføstringshusets
Stiftelsesdag

09. 271. 0. 15. 11

KJØBENHAVNS
RAADHUS
BIBLIOTHEK

EXLI * BRIS

Tale og Cantate

p a a .

Dpfostningshusets

Stiftelsesdag

den 29de Juni 1812.

Af

M. B. Møller,

Candidat i Theologien, og Lærer ved Stiftelsen.

Kjøbenhavn.

Trykt hos N. D. Kiøpping,
paa Hfeldersplads No. 112.

09,385

Op 25

gm

920

Det Bifald den ærverdige Biskop Valle og
Flere af Statens hæderlige og kundskabsrige Mænd
skjænkede denne Cantate og Tale, det Ønske, Mange
have yttret at faae den til Gjennemlæsning, forenet
med den Pligt at berigtige ved tilføiede Anmærk-
ninger et Par Steder, som kunde misforstaaes,
har forarsaget dens Trykning.

O! at Noget af det Bifald, hvormed den hø-
res, maatte møde den ved Gjennemlæsningen, da
vil dens Forfatter see sig rigelig lønnet, og med
fornyet Kraft og Iver arbejde paa den Stiftelses
Fremgang, hvor Forsynet bød ham at virke!

For Tælen.

For Dødeliges Held at fremme
Alfader, bød med kjerlig Stemme
Du være til, Uskyldighed!
Vi af, din blide Stemme lære,
At søge varig Fryd og Ære,
At vandre frem i Dydens Fjed.

Uskyldighed! forlad os ikke,
Dmsvæb vor Vandels Øjeblikke,
Dg sign vort Hjerter med din Fred.
Til Afskeds: Timen skal gjenlyde,
Til Øjet brister Du os fryde,
Stig Du med os i Graven ned.

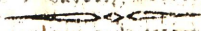
C h o r a l.

Fader! ved Dit Bud fremsmiler
Sommertidens hulde Pragt,
Solen, som bevinget ller,
Vidner om din Undermagt.
Al Naturen hæver sig,
Herre! at lovprise Dig.

Altid skabte Du til Glæde,
Du som Fader viser Dig
Mod den hele Skabningskjæde,
Bød den være lykkelig.
Over Hav og Land og Fjeld
Du udbreder Fryd og Held.

Armod's Søn Du glemmer ikke,
Signer ham med Miskundhed;
Femte Fredriks ædle Blikke
I hans Hytte trængte ned,
Højt vi sukede om Bred,
Om han lindrede vor Nød.

Fader! sku med naadigt Nie
Dannerkongens Plantested!
Tidens Storme det ei bøie,
Frodigt spire det i Fred.
Mange Hjerter hæve sig
Herfra at lovsynge Dig!

Hæderlige Forsamling!

Fortjene de Mænd, som have bidraget fortrinlig til Deres Medborgeres Held, og som, skjøndt forsvundne af Dødeliges Tal, dog leve i Deres Gjerninger, at mindes af Dem, som nyde Godt af Deres Indretninger, da fortjener fuldvel Stifteren af dette Sted at vorde erindret, om end intet gyldent Diadem havde slynget sig om hans Iffe, intet kongeligt Scepter hvilet i hans Haand. I sydlige Lande have Oldtidens Herskere, for ej at vorde glemte, naar de vare forvandlede til Støb, opreist Pyramider og pragtfulde Støtter, som vel kunue vidne om Undersaattens Trældom og Tyrstens Magt, men aldrig om dennes Retssind og hans Følelse for de Folkeslags Held, som vare ham betroede af den Højeste. Femte Frederik søgte ikke forsængelig Være; at blive kaldet sit Folks Fader, ansaae han for sine Bestræbelsers værdigste Løn.

Nedens Krigens Lue fortærede andre Landes Kraft, udbredte Fredens Soel venlig sine Straaler over det lykkelige Danmark, og Borgers held vorte frodig frem under Frederiks viise Styrelse. Højt slog hans Hjerte for sine Undersaatters

Vel; han saae den Armes Søn, uden Haab om
 nogensinde at blive dannet til Gavn for sig og Sta-
 ten, kæmpende mod daglig Mangel, udsat for Fri-
 stelse til at begaae Laster, som vilde gjøre ham alde-
 les ulykkelig; han besluttede at frelse dem — vor
 Stiftelse fik sin Tilvær. — Edle Frederik!
 kan du fra Evighedens Boliger, hvor du nyder Løn-
 nen for din Beldaad, skue Jorderige, da lad dit
 Blik hvile paa denne Stiftelse; endnu staaer den, —
 et talende Minde om dit ædle Hjerte; Tidens Storme
 har vel formaaet at ryste, men ej at tilintetgjøre
 den; betrygget ved den Overbeviisning, at din kon-
 gelige Sønneson, hvis Hjerte slaaer som dit for Dan-
 nerigets Held, ej vil lade din Plante visne, venter
 den kun, at Fredens Svæl atter skal straales over
 Fædrelandet, for igjen at fremblomstre i sin første
 Pragt!!!

Hæderlige Dannede og Qvinder! i en lang
 Række af Aar har denne Dag været kjær og dyrebar
 for Stiftelsens Unglinger, og for enhver, som Stif-
 telsens Vel ligger paa Hjerte. Dens Bestemmelse
 har været, at minde den ædle Stifter, og at disse
 Børn skulde fryde sig paa den Dag, da Grundvol-
 den blev lagt til det Sted, som kan skjænke dem
 Ungdoms Pleje, Mayddoms Held, Alderdoms Fred.
 I Dag er Deres og vor Glæde blandet med Beemod
 — med inderlig Beemod. For sidste Gang høiti-
 deligholdes denne Stiftelsesdag *)!!! Det Uheld,

*) Længe fortalte Rygtet mig, at Stiftelsens høiti-
 delighed i Aar skulde være den sidste. For at saae

der som et Lyn i Arabiens Ørkener, pludselig er styr-
tet ned over vort Fødeland, har frembragt den Be-
slutning hos dette Steds Bestyrere, at denne Dag
skal være den sidste, paa hvilken Frederiks Minde
saaledes bliver erindret. Nu vel da — Festen kan
ophøre; men ofte har jeg seet i den Række af Aar,
jeg har været Lærer ved Stiftelsen, mangen af Kun-
sternes nedbøjet Moder, hvis Sorg er bleven lettet,
naar hendes Søn var optagen i Stiftelsens moder-
lige Skjød. Jeg har seet Forældres taknemmelige
Lærere flyde, jeg har hørt hjertelige Betsignelser over
dette Sted og dets Stifter lyde, — disse formaa-
ngen Tidsonstændigheder, intet Bnd at have, de-
re Minder om Femte Frederiks Edelsind prægede
Hjertet, varigere end Marmor!!! — En gammel

Biskop herom, henvendte jeg mig til Stiftelsens
agtværdige Bestyrer, Hr. Pastor Paludan, som
sagde mig, at denne Beslutning var tagen i Folge
af Tidsonstændighederne; og paa mit Spørgs-
maal, hvorvidt jeg torde berøre dette i Talen og
Cantaten, svarede: At jeg ikke alene kunne berøre
det; men at det var endogfaa godt, naar jeg vilde
omtale det, og tilføje Grunden, for at Folk da
kunde faae at vide, hvorfor denne Højtidelighed
blev hævet. Jeg troer, at burde tilføje denne An-
mærkning, fordi jeg efter Talens Holdelse blev med-
deelt en Skrivelse fra Stiftelsens Direktion, hvori
siges: At man gjerne kan, hvis man vil, højtide-
lig holde Femte Frederiks Minde, naar man ikke
gør det paa Stiftelsens Bekostning, og naar det
blev i Fremtiden iagttaget, at ingen Tale holdes
eller nogen trykt Cantate opføres i Stiftelsen, der
ej ere sendt Direktionen til Gjennemlæsning og
Forandring. Altsaa luer endnu Haabet, Skjøndt
meget svagt, at Femte Frederiks Minde oftere kan
vorpe højtideligholdt.

Skik, som mange Aar har høvdet, byder en af Stiftelsens Lærere at træde frem paa Talerstedet, jeg har fulgt dens Bydende; den Overbærelse, med hvilken den hæderlige Forsamling har hørt mig flere Gange, har givet mig Mod. O! at jeg i dette Dieblik havde Kraft til at tolke, hvad jeg føler, da skulde Svada selv hvile paa mine Læber, Grundighed forenet med hjertelig Gnde besjæle ethvert af mine Ord! Mine Væner svare ej til min Billie, kun faa Timer levnes mig til Grandforskning fra trættende Arbejder, endnu færre ere de, i hvilke jeg kan paa Fantasiens Vinge hæve mig til Idealers Verden, og derfra nedhente Blonster til at pryde Foredraget med. — Mange Ting finder jeg værdige at omtale; men meest passende troer jeg det er paa denne, vor sidste festlige Dag, at tale om det som nærmest angaaer Stiftelsen, og intet kan nærmere angaae Stiftelsen, end Hensigten med Børnenes Dannelse. At udbede mig Deres Opmærksomhed nogle Øjeblikke, vover jeg; det Sindelag der besjæler Flerheden af denne Forsamling, giver mig Haab om, at mit Ønske ei er forgjæves, naar jeg kortelig fremsætter: Hvad er Hensigten med disse Børns Dannelse? Skal nogen Dannelse være overeensstemmende med Fornuftens Bud, da maae den være naturlig. Enhver Udvikling, som ej stemmer overeens med Naturrens Bud, erklæres af alle oplyste Ungdomsvenner for skadelig. Da Skaberens bud tvende Køn være, gav han til ethvert af dem særskilte Egenskaber; at udvikle disse saaledes, at den der har faaet et mandligt

Lærer, at ofte Mennesker begavede med et ordnet, men ikke stærkt Legeme, udholde lettere Krigen's Besværlighed, trodse modigere Havets Farer, kjæmpe Dværvere mod mødende Vanffeligheder, end mange andre, som efter det udvortes Skin kunde bære meget større Lidelser, uden at seene. Marsagen hertil maae ene søges i Sjælens egen Kraft. At bringe denne, som slumrer i den barnlige Sjæl, til at vaagne, at forsøge den ved saadanne Midler, at den aldrig kan tilintetgjøres, er Læreren's Sag; han formaaer ved Fortællinger om Mænd, som have udmærket sig ved et mandigt Sindelag, at bringe Mandighedens Gnist til at vorde Luc, som skal brænde reen og klar gjeennem hele Livet, under alle Skjæbne's Dinvexlinger. Ynglinger lytte begjerlig efter at høre daadsfulde Gjerninger fortælle. Mønstere kan Læreren aldrig savne. Han behøver ikke at hente dem fra fjerne Landes Folkelag. Vort eget Lands Historie fra ældre og nyere Tider gjemmer, og vil i Fremtiden komme til at gjemme Mindet om mange djærve Mænd. Hvo formaaer her at opregne alle de Udmærkede, som Læreren kan og bør omtale? Kun nogle faa være det mig tilladt at nævne. Af Oldtiden, Rolf Krakes mandige Kæmper, som gik i Døden med Deres Konge, da han sank overrasket ved Søsterens Forræderie, og især om B i g g o, om den taknemmelige B i g g o, som vel undgik Mordernes Sværd i Kampen, men opofrede sig selv, da han havde hævnnet sin Velgjører, Konge og Ven. Af den senere Fortid, Dannemanden Absalon,

lige stor, naar han lod Blodslaget vaje, som, naar han ledte sin kongelige Ben med Raad, ligesaa ædel, da han uddeelte alt Krigsbyttet blandt sine Folk, som besteden, da han afflog at beklæde den erkebispelige Stol, hvortil han eenstemmig udvalgtes.

Men især fremstille Læreren for sine Ynglinge, den Mand til Mønster paa mandigt Sindelag, som et kjerligt Forsyn bad i denne for Nordens Riger ublide Tid at syre Fædrenelandet, som med det meest deeltagende Hjerte i sine Undersaatters Vel, forbin- der fast Mod, utrættelig Arbejdsomhed og Sjælekræft til, uden at sege under Byrden, at bære de mange Sorger, som tvende Rigers Bestyrelse føre med sig, især paa en Tid, der er saa svanger paa Begivenheder og Omvælinger som nærværende. — Ved Fortællinger om slige Mænd hæver Ynglingens Hjerte sig; Beslutningen at ligne de ædle og djærve Mønstere fremkommer; dybt indpræge de sig i hans Huskommelse, de udslættes aldrig deraf; Mindet om disse Mænds Bedrifter viser sig i den mandlige Alder for hans Sjæl, naar lignende Daad skal udføres, og leder hans Jdrætter. Legomsøvelser, Fortællinger og Læsning om Fædrenelandets mandige og ædle Mænd, hvortil især Wallings og Munthes fortrefselige Skrifter benyttes, forene sig paa dette Sted til at bibringe Børnene et mandigt Sindelag, hvortil og den Tarvelighed, hvormed de her paa Stiftelsen pleies, der i disse Tider er dobbelt nødvending, ej lidet bidrager. Men — deres Bestemmelse er ikke blot at opvære til Mænd, de skulle og engang i Ti

den være Borgere i Staten, ogsaa i denne Henseende sørges her for dem.

Hensigten med disse Børns Dannelse er altsaa, foruden at skaffe dem en mandig Sjæl i et hærdet Legeme, at dæliggiøre Dem til at vorde gavnlige Borgere i Staten. — Legemsfærdighed maae være forenet med Aandsdannelse, naar Maalet skal naaes, og Hensigten opfyldes. Efter Stiftelsens Plan sørges for begge Deele. Da disse Børns Bestemmelse nærmest er at vorde Haandværkere, gives dem her Leilighed til i den yngre Alder at øve sig i de Færdigheder, som i den modnere skulde ernære dem. Ikke alle Haandværker kunde her finde Sted, derfor ere de valgte som meest stemme overeens med Stiftelsens og Børnens Lær. Medens disse endnu ere for spæde til de Arbejder, hvortil egentlig fysisk Kraft udfordres, øves de i Strikning. Naar Kræfterne tiltage, vorde de underviste i Vidskæftning, Smedferie, Dreining og andre deslige Færdigheder, paa hvilke Prøver ere i Dag fremlagte. Vigtig er den Indretning, som den agtværdige Mechanikus Burchmann har anlagt paa Stiftelsen, hvor en stor Mængde store og smaae Værker forfærdiges, hvilke tilforn hentedes fra fremmede Lande, og hvorved altsaa betydelige Summer vorde sparede, ej at tale om, at denne Indretning, den eneste af sit Slags i vort Fødeland, forener Methed med Orden, og er passende for den barnlige Alders Kræfter.

Disse Haandarbejders gavnlige Indflydelse paa Børnenes Bæqvæmhed til at modtage større Underviisning deri, naar de forlade Stiftelsen, sees især af den Mængde Messere, der med Begjerlighed melde sig for at modtage dem, hvilke Mænds Antal overgaaer ej sjelden 100 om Aaret, endskjøndt neppe $\frac{1}{2}$ Deel kunde opnaae deres Ønske. Dog hvortil gaae alle Færdigheder, naar de ere ledsagede af Uvidenhed og Mangel paa Sjælsdannelse? Ej heller Leilighed til at erhverve sig nødvendige Kundskaber savnes her. Ved en ordentlig Inddeling af Børnenes Tid, afvexle Legems og Aandsarbejde med hinanden; saa at medens nogle øves i Haandarbejde, modtage andre Underviisning i de forskjellige Regne- og Skrivearter, Historie, Geographie, Naturhistorie, Sang, Tegning, og i den vigtigste blandt alle mennesskelige Kundskaber, Religionen, som ene formaaer at skjænke sandt Mod og Sjælsfred i enhver Stilling af Livet, som følger sin Dyrker gjennem Gravens tause Mørke, til Evighedens lyse Egne. Foruden disse Underviisningsgrene gives og nogle af de ældre Børn Underviisning i Mathematik, som det er falden i min heldige Lod her at indføre og at meddele. Ikke stedse har denne omtalte Fremgangsmaade, med Børnens Dannelselse været brugt, sin Tilværelse skylder den de Mænd, som i en lang Række af Aar have været og endnu ere Stiftelsens Bestyrere.

I disse Børns Navn modtage derfor De, hvis Hjertes Slaae varmt for den gode Sag, som med Midkiærlighed virke, hvad der er mueligt til Stiftelsens

Vel, som ingen Hindringer lægge i Vejen for Børnens Pleje, Uddannelse og Fremtids Held, mit inderlige Tak; Alherren, som gennemskuer Hjertet, vil eene kunne lønne enhver efter Fortjeneste. Ædle Borch! som kun lever og virker til disse Børns Held, som sætter Deres eneste Lykke i Deres mange og tunge Pligters Opsyldelse, og i at have den Stiftelse, hvori De daglig udretter saa meget godt, hvad skal jeg vel ønske Dem i Dag! Deres eget Hjerte kan eene lønne Dem. O! at Deres ædle Bestræbelser aldrig i Fremtiden møde Vanstæligheder! O! at De, skjøndt savnende nødvendig Hjælp *) , ej vorde træt i at virke, da vil Deres Aand og Kraft, endnu længe udbrede Held trindt omkring dem, og mange Ynglinge, som Mænd og Borgere velsigne Dem!!!

Oftte, mine Herrer Medlærere! har de ringe Raar, under hvilke vi arbeide, været Gjenstande i de Ord, som pleie at siges til Dem, dobbelt kunde

*) Ved disse Ord henpeges ikke paa Noget af Stiftelsens Direction eller Betjentene, skjøndt det maatte være enhver uformeent, at tage sig af dem, hvis han føler, at fortjene dem; men her ved sigtes ene til at Forstanderen, som intet modtager af Stiftelsen til Contoirhold, som over 9 Aar selv har lønnet Betjentene, nu formedelsk Tidssomstændighedene ingen har, og er særdeles overvældet med saadant Skriverie og andre Forretninger, hvortil Stiftelsens Børn ej kunne bruges, lettere kan trædes i sine ædle Idretter, end naar han, ved at have Hjælp i sit Arbeide, kunde forstaae sig noget Noe og Wederqvælgelse, som han nu alt for ofte maatte savne.

de i Dag omtales, da de, mine Herrer! maac savne et vigtigt Gode*), som alle Deres Formænd have havt, og hvis Savn, under nærværende Omstændigheder, er tredobelt føleligt; men den største Løn, Overbeviisningen om at virke til Menneskeheld, og Haabet om, at vor allernaadigste Konge, ved at sætte Dem i en blidere Stilling, vil skjonne paa Deres Ydrætter, kan ej berøves; lad disse Tanker muntre os paa vor, vel med Tørne, men og med Roser, sirædede Bane, og aldrig skulde vi da trættes i vore Pligters Opfyldelse.

Hvo laaner mig Ord, Børn! til at sige Eder det som ligger mig paa Hjerte; O! at min Stemme kunde trænge dybt ind i Eders Sjæl! Mange af Eder ere mig inderlig kjere, det vide J, Grunden hvorfor J ikke alle ere det, kjende J ogsaa. Aldrig oftere taler jeg fra dette Sted til Eder, hører min Røst! træder stedse frem paa Dydens og Uskyldighedens Bane! Lader Eder aldrig lokke til at begaae det, som er ondt, og til at bøje Eders Fod af fra Herrens Vej!

Love J mig det! — Gud! Du hørte Deres Lovte; du modtage det! Giv Dem Kraft til at vorde det troe, til De engang møde for Dit Alsyn. Sign dem, vor Konge, Fødelandet, Stiftelsen, Os alle, Femte Frederiks Minde vorde aldrig forglemt!!!

*) Frie Bolig paa Stiftelsen.

Efter Talem.

3 Stemmer.

Høitidelig, for sidste Gang
 Vi signe vor Belgjörers Minde,
 Men aldrig kan hans Daad forsvinde,
 Skjønt hædret ej ved Jubelsang.
 Det være skal vor Tid, vor Lyst
 At minde ham i takfuldt Bryst.

C h o r.

Hæv dig, hæv dig, Sang! i høie Toner
 Over Jordens Regioner,
 Fredrik lød sit ædle Hjertes Bud,
 Vor Belgjører signe Gud.

3 Stemmer.

J kummerfulde Bolig svandt
 Vor Ungdoms første Morgenrøde,
 Bemodigt vore Laarer fløde,
 Vi ingen kjerlig Lindring fandt;
 Da hørte Fredrik Armod's Røst,
 Og valte Fryd i spæde Bryst.

C h o r.

Hæv dig, hæv dig, Sang! o. s. v.

S a n g.

Brat iled' Vaarens favre Dage,
 Vor Ungdoms Vaar og iler hen,
 Af de forsvundne Aar tilbage
 Vi Mindet ikkun har igjen.
 At danne os til Dyd og Ære
 I snart harrundre Ynglings Tid,
 Det, Brødre! bør vor Idræt være,
 Dg Herren signe skal vor Id.

Som Dannemænd skal vi fremtræde
 Engang udi vort Fødeland,
 Da vil det skjænte varig Glæde
 At hædre vor udvalgte Stand.
 Til Alderdommens Vinter kommer,
 Dg byder lægge Staven ned,
 Vi nyde Løn i Livets Sommer
 For anvendt Glid paa dette Sted.

I Gudhed vor Belgjører lignet
 Hans kongelige Sønneson,
 Naar Hjertet Femte Fredrik signer,
 Det ønsker Sjette Dydens Løn.

Højt, Brødre! Lyde Eders Stemme
 For Dannevigets første Mand,
 Vi aldrig slette Fredrik glemme,
 Held Kongen! Held vort Fodeland!

Efter Præmiernes Uddeling.

C h o r.

Danmarks Gletter, Norges Sjelde
 Forkynde os Din Skabervælde,
 Hersker over Himmel, Jord og Havt
 Hjertet sig hæver i vort Bryst,
 Fader! du høre vor takkende Røst!
 Vor barnlige Stemme i frydfulde Chor
 Fader! lovpriser Dig.
 Kjærlig Du vor Ungdoms Dage freder,
 Til Dyd og Lykke Du os leder,
 Vi Fader signe Dig!
